

REFERANS: Kanat, S., & Atalay, M. C. (2018). Lise öğrencilerinin sanat eğitimi alma düzeyleri ile zorba davranış eğilimleri arasındaki ilişki [The relationship between high school students' levels of art education and tendency for bullying]. In IV. Uluslararası Atina sanat ve sanat eğitimi festivali tam bildiri metni [IV. International Athens art and art education symposium full proceedings] (pp. 3–16). Cinius Yayınları.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SANAT EĞİTİMİ ALMA DÜZEYLERİ İLE ZORBA DAVRANIŞ EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yrd. Doç. Dr. Sevtap KANAT, İnönü Üniversitesi
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Grafik Tasarım Bölümü

Doç.Dr. Cevat ATALAY, Namık Kemal Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin sanat eğitimi alma düzeyleri ile zorba davranış eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemek yani sanat eğitiminin öğrencilerdeki istenmeyen olumsuz davranışlar üzerindeki etkisinin olup olmadığını incelemektir.

Araştırmada; liselerde öğrenim gören sanat eğitimi alma düzeyleri ile zorba davranış eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla betimsel tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Malatya Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde öğrenim gören Güzel Sanatlar Lisesi ve genel lise öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Bu araştırma için gerekli verilerin toplanması amacıyla öğrenciler Kişisel Bilgi Formu, Zorbalık Eğilimi ölçeği kullanılmıştır. Dölek tarafından geliştirilen Zorbalık Eğilimi Ölçeği; Olumsuz Yansıtma, Duygusal Paylaşım Eksikliği, Zorbalığı Haklı Görme, Üzmek, Güçlü Kullanma ve Rahatsız olmama faktörlerinden oluşmaktadır.

Araştırmada bağımlı değişkenlere ait puanların bağımsız değişkenlerin alt birimlerine ait gözeneplerdeki dağılımı normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Kolmogorov Simirnov, Shapiro-Wilk test sonuçları ve normal eğrili histogram, dağılımın normal olmadığını göstermektedir. Analizlerde parametrik olmayan istatistiksel yöntemler tercih edilmiştir. Bu amaçla veriler, betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma) ile parametrik olmayan analizler olan Mann Whitney U testi ve Kuruskal Wallis H testi kullanılarak test edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 17.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik program yazılımı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi $p < ,05$ alınmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara incelendiğinde, Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre; Olumsuz yansıtma, üzmek ve toplam zorba puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş. Duygusal Paylaşım Eksikliği, Zorbalığı Haklı Görme, Güçlü Kullanma ve Rahatsız olmama puanları arasında ise öğrenim görülen okul türüne göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre; Duygusal Paylaşım Eksikliği puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, Olumsuz Yansıtma, Zorbalığı Haklı Görme, Üzmek, Güçlü Kullanma ve Rahatsız olmama ve toplam zorba puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler sanat, sanat eğitimi, zorbalık, zorba davranış eğilimi,

THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' LEVELS OF ART EDUCATION AND TENDENCY FOR BULLYING

ABSTRACT

This research aims to examine the relationship between high school students' level of arts education and bullying dispositions, in other words, to reveal whether art education has an impact on unwanted negative behaviors in students.

A descriptive survey model was used in the study. Students attending to Fine Arts High Schools and general high schools in Malatya Yeşilyurt and Battalgazi districts during 2015-2016 academic year

constitute the population of the research. Stratified sampling method was utilized in the selection of the sample.

For the purpose of data collection for this research were utilized Personal Information Form and Tendency for Bullying Scale. Tendency for Bullying Scale, developed by Dolek, is composed of six factors named 'Negative Projection', 'Absence of Emotional Sharing', 'Justifying Bullying', 'Distressing Others', 'Force Usage' and 'Being at Ease'.

In the research, the distribution of the dependent variable scores in grids belonging to the subunits of the independent variables was examined in terms of normality assumption. Since Kolmogorov-Smirnov test results, Shapiro-Wilk test results and a histogram with normal curve indicated that the distribution was not normal, nonparametric statistical methods were preferred in the analyses. For this purpose, the data were tested using descriptive analyses (mean and standard deviation), Mann Whitney U test, and Kruskal Wallis H test as nonparametric analyses. A statistical software, SPSS 17.0 (Statistical Package for the Social Sciences), was used in data analysis and the level of significance was taken as $p < 0.05$.

When the findings obtained in the research are examined, significant differences were observed between scores of subscales 'Negative Projection' and 'Distressing Others' and overall bullying scores in terms of school type, while there is no statistically significant difference regarding 'Absence of Emotional Sharing', 'Justifying Bullying', 'Force Usage' and 'Being at Ease' subscales. According to the gender variable; a significant difference was found between scores regarding 'Absence of Emotional Sharing' while there was no significant difference between scores for 'Negative Projection', 'Justifying Bullying', 'Distressing Others', 'Force Usage' and 'Being at Ease' subscales and the overall bullying scores.

Keywords: art, art education, bullying, bullying disposition

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, gençlerin ne çocuk ne de yetişkin olarak kabul edilmediği psikolojik, biyolojik olarak değişimlerin yaşandığı bir geçiş dönemidir. Özellikle bu yetişkinliğe geçiş, aynı zamanda kimlik oluşturma döneminde kişisel gereksinimler artmakta ve bu dönemde toplum tarafından birey üzerinde sosyal baskı ve beklentiler oluşmaktadır bu da gençler üzerinde tedirginlik yaratmaktadır. Bu tür olumsuzluklar gençlerde kişilik gelişimine, toplum içindeki ilişkilerine ve özellikle de akademik yaşamına etki etmektedir. Gençlerin sosyalleşmesinde en önemli faktör aileden sonra okul ve arkadaş ortamıdır. Bu tür ortamlar gençlerin sosyal becerilerini ve ilişkilerini geliştirmeleri için önemli ortamlardır. Ergenlik döneminde problemler yaşayan genç, problemlerini çözmek veya gizlemek için saldırganlık ya da çevresine karşı zorbalık eğilimi gösterebilir. Özellikle okul ortamında yaşanan bu istenmeyen davranışlar ciddi boyutlara ulaşmaktadır.

Zorbalığın ne olduğuna ilişkin çeşitli tanımlar olmasına karşın en sık kullanılan Olweus'un tanımıdır. "Bir kişi, diğer bir kişi veya kişiler tarafından kasıtlı, tekrarlı ve en azından bir süre devam eden olumsuz davranışlarla karşı karşıya kalması" (Olweus, 1999; Akt: Bilgiç, 2007, Bilgin, 2007: 3, Aslanve Tuğrul, 2014: 64, Boyacı ve Ersever, 2017:168, Hilooğlu, S. ve Önder, F. C. 2010:1160) dır.

Zorbalık saldırganlığın bir türü olmasına karşın bu iki terim karıştırılmaktadır. Bir eylemin zorbalık olarak nitelendirilmesi için taraflar arasında fiziksel ve zihinsel yönden eşit olmayan bir güç dengesinin olması ve kasıtlı olarak sürekli olması gerekmektedir.

Buna göre, örneğin bedensel veya zihinsel güçleri yaklaşık olarak eşit iki kişinin birbirleriyle tartışması ya da kavga etmesi saldırganlık özelliği taşımasına karşın, zorbalık olarak adlandırılmaz. Yine örneğin, teneffüste bir öğrencinin ilk kez gördüğü diğer bir öğrenciye çeşitli sebeplerle sözel veya fiziksel olarak saldırması da süreklilik özelliği taşımadığı için zorbalık olarak değerlendirilemez. Ancak süreklilik özelliği taşımasa bile, şiddetli bir dozda ortaya çıkan saldırganca bir eylemin de zorbalık olarak adlandırılabilceğini belirtilmektedir (Bilgiç, 2007:11)

Zorbalık davranışları farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan bazıları; Olweus, zorbalığı doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayırır. Karşıdaki kişiye fiziksel şiddet ve

sözel hakaretleri içeren doğrudan zorbalık, ikincisi de kurbanın gruptan dışlanmasını, yalnızlığa itilmesini içeren dolaylı zorbalık türüdür.

Elliot ise zorbalık türlerini; bedensel(itme, tekme atma, yumruklama, saç-kulak çekme, bedensel kaba şaka, silah veya bıçakile saldırma ya da korkutma amaçlı kullanılan her tür fiziksel şiddet), sözel (ad takma,alay etme, söylenti yayma, çirkin takılmalar, tehdit etme, sözel kaba şaka, hakkındakötü şeyler yazma, incitici notlar bırakma), duygusal (gruptan dışlama, ayrımcılık,aşağılama, eşyalarına zarar verme, eşyalarını ya da parasını zorla alma, kasıtlı olarakarkadaşça davranmama), cinsel (sarkıntılık, elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme)olarak sınıflandırmıştır.(Bilgiç, 2007:12).

Bilgiç'in çalışmasında ifade ettiğine göre; Mynard ve Joseph (1997), ise zorbalık türlerini dört ana başlıkta toplamıştır. Bunlar; fiziksel, sözel, ilişkisel ve kişisel eşyalarına zarar verme.

Zorbalık çok sayıdaki çocuğu etkilemekte olup, olumsuz psikolojik, fiziksel ve psikosomatik sonuçlar için uzun vadeli risklere zemin oluşturmaktadır (Duy ve Yıldız, 2014: 32; Eşici, 2013: 2).

Zorbalığa maruz kalan çocuklarda benlik saygılarında azalma, kaygı, güvensizlik, kızgınlık, karamsarlık, içine kapanıklık, yaşamdan zevk almama, okula devamsızlık gibi olumsuz etkilerinin yanında uzun vadede depresyon ve intihara kadar varan olumsuz etkileri görülmektedir. Okulda zorbalığa uğrayan çocuklar okula gitmek istememektedir.

Bu çocukların çok az arkadaşına sahip oldukları ve birçok çocuğun onlar ile arkadaşlık yapmak istemediği belirlenmiştir. Zorbalığa uğrayan çocukların dışlanma yaşadıklarını ve bunun derinleşerek depresif duygular hissetmelerine neden olabileceğini belirtilmektedir. (Duy ve Yıldız, 2014: 32).

Zorbalığa başvuran öğrenciler ise söz ve davranışlarıyla diğer öğrenciler üzerinde korku oluşturmaktadır. Araştırmalar incelendiğinde zorba öğrencilerin, fiziksel olarak güçlü, saldırgan ve öfkeli, kendilerine güvensiz, iletişim becerileri ve empatik anlayışları zayıf, sıklıkla yalana başvuran ve ahlaki değerler açısından olgunlaşmamış, genellikle güç ve kontrol sahibiolmak isteyen, başkalarına acı çektirmekten hoşlanan, kurbanın cezayı hak

ettiğine inanan, okulda ve evde kurallara uymayan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Hilooğlu, S. ve Önder, F. C. 2010: 1160).

İster zorba davranış eğilimi gösteren ister kurban durumundaki öğrenci olsun her iki grupta okula ve çevreye uyum sağlayamayan ve ilişkilerinde sorunlar yaşayan, sosyal becerileri yetersiz bireylerdir. Zorba davranış eğilimleri gösteren öğrenciler ile zorbalığa maruz kalan kurbanların özelliklerinin bilinmesi bu tür istenmeyen olayların önlenmesine yönelik uygun planlar yapılabilmesi için önem taşımaktadır. Bireyin yetiştirilmesinde özellikle sanat eğitiminin önemi antik dönemde Aristo'ya kadar dayanır. Aristo, sanatın amacının sadece estetik haz uyandırmak olmayıp, sanat yapıtı sayesinde ruhun kötülüklerden arındığını ifade ediyordu. Yani sanatsal faaliyetlerin insanın ruhunda bir arınma sağladığı vurgulanmaktadır.

Platona göre gençler bilgelikten kaynaklanan erdemlere göre yetiştirilmelidir. Onları ruhsal ve bedensel bakımdan eğitmek gerekir. Gençleri ruhsal bakımdan geliştirmek için onlar müzik ve şiir öğretmeli ve böylece onlarda güzel sevgisini yüceltmelidir...(Bozkurt, 1992; 67).

Kişinin yetişmesinde sanat eğitiminin önemi gelişmiş ülkelerde çok daha iyi bilinmektedir. Çünkü sanatın kişiliğe katkısı yadsınamaz.

Kişiyi çok yönlü yapar. Kişiyi çok boyutlu düşünmeyi öğretir. Olayları, bu çok yönlülük ve boyutluluk içinde değerlendirir. Böylece kişi, yeniliklere açık, yeni gelişmelere yatkın duruma gelir. Dinamik bir kişilik, bu yoldan gelişir, böylece içinde bulunduğu toplum ve çağdaş dünyayı değerlendirebilir. İşte bu niteliklerle donatılmış kişiler, içinde yaşadıkları toplumu ve kültürü kolayca değiştirebilirler ve değişime de kolay uyum sağlarlar (Tezcan, 2011; 141).

Sanat eğitiminin öğrencilerde gözlemlenen istenmeyen davranışların engellenmesinde etkili olduğu düşüncesinden yola çıkarak lise öğrencilerinin sanat eğitimi alma düzeyleri ile zorba davranış eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelenmiştir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Malatya Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde öğrenim gören Güzel Sanatlar Lisesi ve genel lise öğrencileri oluşturmaktadır. Ankete 113 bayan 92 erkek öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 69'u Güzel Sanatlar lisesinden, 136 genel lisedendir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırma için gerekli verilerin toplanması amacıyla öğrenciler Kişisel Bilgi Formu, Zorbalık Eğilimi ölçeği kullanılmıştır. Dölek tarafından geliştirilen Zorbalık Eğilimi Ölçeği; Olumsuz Yansıtma, Duygusal Paylaşım Eksikliği, Zorbalığı Haklı Görme, Üzmek, Güçlü Kullanma ve Rahatsız olmama faktörlerinden oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada bağımlı değişkenlere ait puanların bağımsız değişkenlerin alt birimlerine ait gözeneklerdeki dağılımı normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Kolmogorov Simirnov, Shapiro-Wilk test sonuçları ve normal eğrili histogram, dağılımın normal olmadığını göstermektedir. Analizlerde parametrik olmayan istatistiksel yöntemler tercih edilmiştir. Bu amaçla veriler, betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma) ile parametrik olmayan analizler olan Mann Whitney U testi kullanılarak test edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 17.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik program yazılımı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi $p < ,05$ alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Zorba Davranış Eğilimlerinin Cinsiyet Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Okul Türü		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Olumsuz	Bay	92	108,17	9952,00	4722,000	,258

Yansıtma	Bayan	113	98,79	11163,00		
Duygusal	Bay	92	114,99	10579,50	4094,500	,009*
Paylaşım	Bayan	113	93,23	10535,50		
Eksikliği						
Zorbalığı	Bay	92	101,11	9302,50	5024,500	,679
Haklı	Bayan	113	104,54	11812,50		
Görmek						
Üzmek	Bay	92	108,59	9990,50	4683,500	,220
	Bayan	113	98,45	11124,50		
Güçlü	Bay	92	110,09	10128,00	4546,000	,122
Olmak	Bayan	113	97,23	10987,00		
Rahatsız	Bay	92	109,99	10119,00	4555,000	,110
Olmama	Bayan	113	97,31	10996,00		
Zorba	Bay	92	111,71	10277,50	4396,500	,058
Toplam	Bayan	113	95,91	10837,50		
Puan						

*p<,05

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde, öğrencilerin Duygusal Paylaşım Eksikliği puanları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir [$U=4094,500$, $p<,05$]. Bu farklılaşma bayan öğrencilerin lehinedir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, Bayan öğrencilerin bay öğrencilere göre duygularını daha açık ifade edebildikleri söylenebilir. Tabloda sıra ortalamaları incelendiğinde bay ve bayanlar arasında olumsuz yansıtma, üzmek, güçlü olmak, rahatsız olmama ve toplam zorba puanlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmese de erkek öğrencilerin puanı daha yüksektir.

Tablo 2. Öğrencilerin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türüne Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Olumsuz Yansıtma	Güzel Sanatlar Lisesi	69	127,24	8779,50	3019,500	,000*
	Genel Lise	136	90,70	12335,50		
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Güzel Sanatlar Lisesi	69	105,43	7274,50	4524,500	,675
	Genel Lise	136	101,77	13840,50		
Zorbalığı Haklı Görmek	Güzel Sanatlar Lisesi	69	113,47	7829,50	3969,500	,070
	Genel Lise	136	97,69	13285,50		
Üzmek	Güzel Sanatlar Lisesi	69	116,10	8011,00	3788,000	,023*
	Genel Lise	136	96,35	13104,00		
Güçlü Olmak	Güzel Sanatlar Lisesi	69	112,57	7767,50	4031,500	,099
	Genel Lise	136	98,14	13347,50		
Rahatsız Olmama	Güzel Sanatlar Lisesi	69	113,29	7817,00	3982,000	,063
	Genel Lise	136	97,78	13298,00		
Zorba Toplam Puan	Güzel Sanatlar Lisesi	69	120,67	8326,50	3472,500	,002*
	Genel Lise	136	94,03	12788,50		

* $p < ,05$

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, öğrencilerin olumsuz yansıtma puanları arasında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir [$U=3019,500$, $p < ,05$]. Bu farklılaşma genel lise öğrencilerinin lehinedir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, genel lise öğrencilerinin olumsuz yansıtma puanlarının güzel sanatlar lisesi öğrencilerinden daha düşük olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin üzme puanları arasında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir [$U=3788,000$, $p<,05$]. Bu farklılaşma genel lise öğrencilerinin lehinedir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, Genel lise öğrencilerinin üzme eğilimlerinin güzel sanatlar lisesi öğrencilerinden daha düşük olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin zorba toplam puanları arasında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir [$U=3472,500$, $p<,05$]. Bu farklılaşma genel lise öğrencilerinin lehinedir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, genel lise öğrencilerinin zorba davranış eğilimlerinin güzel sanatlar lisesi öğrencilerinden daha düşük olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; erkek öğrencilerde duygusal paylaşım eksikliği alt boyutundaki puanları daha yüksek çıkmıştır. Bayan öğrencilerin bay öğrencilere göre duygularını daha açık ifade edebildikleri söylenebilir. Sıra ortalamaları incelendiğinde bay ve bayanlar arasında Olumsuz Yansıtma, üzme, güçlü olmak, rahatsız olmama ve toplam zorba puanlarda anlamlı bir farklılık elde edilmese de erkek öğrencilerin puanı daha yüksektir. Erkek öğrencilerin puanları kız öğrencilere oranla yüksek çıkmasının toplumdaki kültürel örf ve adetlerimizin özelliklerine bağlı olduğu düşüncesindeyiz. Çocuklarımıza aldığımız oyuncaklar bile bu farklılığın sebebini açıklar niteliktedir. Kız çocuklarımıza bebek alıp ona anaç korumacı değerleri öğretirken, erkek çocuklarımıza silah, araba gibi oyuncaklar alıyoruz. Erkek çocukların evin reisi, kız kardeşini koruması gerektiği gibi söylemlerle daha güçlü, sert olması aşlanmaktadır.

Literatür taraması yapıldığında elde ettiğimiz bulguları destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Bilgiç (2007)'in elde ettiği bulgulara göre; Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla zorba davranışlara maruz kaldığı ve daha fazla zorba davranışları uyguladığı tespit etmiştir. Totan ve Kabakçı (2010)'da erkeklerin kızlara oranla daha yüksek oranda zorba/kurban olma eğiliminde oldukları bulunmuş ayrıca sınıf düzeyi arttıkça zorba olmanın artma eğilimi gösterdiği bulunmuştur.

Aslan ve Aşıcı (2011) ise öğrenci ilişkileri tutum ölçeğinin zorba kişilik alt ölçek toplam puanının cinsiyete göre erkekler lehine anlamlı farklılık gösterdiği fakat zorbalıktan kaçınma alt ölçek toplam puanının ise kızlar lehine anlamlı farklılık gösterdiği bulmuştur.

Literatür incelendiğinde erkek öğrencilerin zorba davranış eğilimi gösterme oranı daha fazladır (Bilgin, 2007; Genç, 2007; Kartal ve Bilgin, 2008; Sarıbeyoglu, 2007; Ergün, 2015; Şahin ve Sarı, 2010; Öztürk, Atlı ve Kutlu, 2014; Kocaşahan, 2012; Hilooğlu, 2009; Hilooğlu ve Önder, 2010; Duy ve Yıldız, 2014) özellikle daha büyük öğrencilerin zorba olma ihtimallerinin yüksek olduğu görülmektedir (Atik, 2009).

Fakat literatür taramasında dikkat çeken bir husus zorba davranış eğilimi gösterme oranı erkek öğrencilerde daha fazlayken, zorbalığa maruz kalma ile cinsiyet arasında farklılık elde edilmemiş (Dölek, 2002; Burnukara ve Uçanok, 2012; Ergün, 2015; Eşici, 2013; Öztürk, Atlı ve Kutlu, 2014; Kocaşahan, 2012; Dölek, 2002; Güven, 2015). Bu bulgular erkek öğrencilerin daha fazla zorbalık yapma eğiliminde olduklarını fakat erkek ve kız öğrencilerin birbirine yakın düzeyde zorbalığa maruz kaldıkları şeklinde yorumlanır.

Kılıç ve Kılıç (2013) araştırmalarında, erkek öğrencilerin kızlara oranla daha fazla zorbaca davranışlar gösterdiği fakat diğer çalışmalardan farklı olarak zorbaca davranışlara maruz kalma açısından erkek öğrencilerin ortalamaları daha yüksek tespit edilmiştir.

Duy ve Yıldız (2014) çalışmasına göre; kız öğrenciler daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadırlar ve erkek öğrenciler daha fazla zorbalık yapmaktadırlar. Ayrıca, erkek öğrenciler daha fazla zorba-kurban durumundadırlar.

Dölek (2002) doktora tezinde her iki cinsinde daha çok hemcinslerine karşı zorbaca davranışlarda bulunduğunu ifade etmiştir.

Daha önce bu alanda yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde farklı bulgular elde edilen çalışmalara da ulaşılmıştır. Çalık ve arkadaşları (2009) çalışmalarında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla zorbalık eğiliminde olduklarını bulmuşlardır.

Ankete katılan öğrencilerden elde ettiğimiz veriler incelendiğinde, öğrencilerin olumsuz yansıtma, üzme, zorba toplam puanları arasında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılaşma genel lise öğrencilerinin lehinedir. Zorba davranış eğilimleri anketinin bütün alt boyutlarında elde edilen puanlara bakılınca bütün alt boyutlarda anlamlı bir farklılık elde edilmese de Güzel Sanatlar lisesi öğrencilerinin puanları yüksek çıkmıştır. Bu da manidar bir sonuçtur. Oysa ki sanat eğitimi alan öğrencilerde zorbalık gibi şiddet eğilimlerinin az görülmesi beklenmektedir. Akla Freud'un Psikanalitik Kuram'ını gelmektedir.

Freud'a göre, toplum tarafından hoş karşılanmayan cinsiyet ve saldırganlık duyguları bilinçaltına itilirler; çünkü bu tür düşünce ve istekleri sürekli bilinçte tutmak, kişide gerginlik ve rahatsızlık yaratır. Bilinçaltına itilmiş olan düşünce ve istekler orada kaybolup gitmezler. Bunlar, bir süre sonra veya gerekli şartlar oluşunca, toplumun kabul edilebilen davranış biçimlerine (sanat, bilim, spor alanları) dönüşerek ifade taramasında zorba davranış eğilimlerinin okul türü ile ilişkisinin olup olmadığını inceleyen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu çalışmalardan bazılarında öğrencilerin toplam zorbalık eğilimi puanları ile öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu bulunmuştur (Malkoç ve Ceylan, 2010; Kanat, 2015; Kocaşahan, 2012)

Bilgin (2007) ise yatılı ve gündüzlü İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalığa ilişkin görüşlerini incelediği çalışmasında en sık sözel ve fiziksel zorbalık bildirilmiş ve oran yatılı grupta anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur.

Fakat Dölek (2002) doktora tezinde öğrenciler arasında zorbaca davranışlarla okulun sektörü (devlet okulu/ özel okul) arasında ilişkiyi incelendiğinde zorba/mağdur sorununun içerdiği pek çok tutum ve davranışla sektör arasında bir ilişki bulamamıştır.

ÖNERİLER

Gelecek araştırmalarda daha büyük bir örneklem grubu ve farklı yerleşim yerlerinden seçilmesi çalışmanın genellenebilirliği açısından yararlı olacaktır.

Tek tip zorbalıkla mücadele programı olamayacağı için her bölge ve okul ikendi sorunlarını ve önleme stratejilerini belirlememelidir. Bu tür istenmeyen olaylarının önlenmesi ve azaltılmasında okul ve çevresinin güvenliği konusunda yapılacak iyileştirmeler önemli bulunmaktadır. Gerekli bulunursa güvenliği sağlamakla görevli kişi ve kurumlarla işbirliğine gidilebilir.

Psikolojik danışma ve rehberlik servisleri okul personeli, aile bireyleriyle ve ilgili kişi/kurumlarla işbirliği içinde bulunarak önleyici çalışmalar yapabilirler. Bu nedenle psikolojik danışma ve rehberlik servisi çalışanlarının bu konuda duyarlı, bilgi ve donanıma sahip olmalıdır.

Özellikle aile içinde şiddete tanık olan ve şiddete maruz kalan çocukların zorbalık olaylarına katılma sıklığının daha fazla olduğu düşünülürse şiddet ve zorbalık gibi olaylara müdahale planlaması yapılırken çocuk ve ailesinin tüm bireyleri arasındaki ilişki örüntülerinin göz önünde bulundurulması ve gerekli görülürse aileye bu konusunda destek verilmesi düşünülebilir.

Öğrencilerin, zorbalık davranışlarını yapanlara karşı tolerans gösterilmeyeceğini bilmeleri gerekir.

Ayrıca zorbalık eğilimi olan öğrenciler belirlenerek bu öğrenciler ilgi ve yeteneklerine uygun alanlara yönlendirilmeleri, enerjilerinin bu alanlara aktarmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aslan, S. ve Aşıcı, H. (2011). Ergenlerde Okul Zorbalığının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 13-2.
- Aslan, Ö. M., Tuğrul, B. (2014). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Oyunlarında Ortaya Çıkan Zorbalık ve Mağdur Olma Davranışlarının İçerik Analizi, Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 7(1), 60-77, Ocak.

- Atik, G. (2009). Zorbalığı Yordayıcı Bir Değişken Olarak Umut, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt: 42, sayı: 1, 53-68.
- Bilgiç, E. (2007). İlköğretim I. Kademe de Görülen Zorba Davranışların Sınıf Değişkenleri Ve Atmosferi Algılamalarına Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bilgin, A. (2007). Yatılı ve Gündüzlü İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalığa İlişkin Görüşleri, *Ege Eğitim Dergisi* (8) 1: 1-18.
- Boyacı, M. ve Ersever, O. G. (2017). Hoşgörü Eğilimi Geliştirme Programının 5. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü ve Zorbalık Düzeylerine Etkisi, *Eğitim ve Bilim*, Cilt 42, Sayı 189, 167-182.
- Bozkurt, N. (1992). Sanat ve estetik kuramları, Ara yayıncılık, İstanbul.
- Burnukara, P. ve Uçanok, Z. (2012). İlk ve Orta Ergenlikte Akran Zorbalığı: Gerçekleştiği Yerler ve Baş Etme Yolları, *Türk Psikoloji Yazıları*, Haziran, 15 (29), 68-82
- Çalık, T. , Özbay, Y. , Özer, A. Kurt, T. ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalık Statülerinin Okul İklimi, Prososyal Davranışlar, Temel İhtiyaçlar ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Cilt 15, Sayı 60, ss: 555-576
- Dölek N. (2002). Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Duy, B. ve Yıldız, A. M. (2014). Farklı Zorbalık Konumunda Olmak Empatik Eğilim ve Yaşam Doyumu Bağlamında Bir Fark Yararır mı? *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, Aralık, ss. 31-47.
- Duy, B. ve Yıldız, M. A. (2014). Farklı Zorbalık Statüsüne Sahip Erinlerde Okula Bağlanma ve Yalnızlık, *Eğitim ve Bilim*, Cilt 39, Sayı 174, 173-188
- Ergün, N. (2015). Erken Ergenlerde Okul, Aile Ve Demografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığının İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Eşici, H. (2013). Zorbacı Davranışlar İle Seçim Teorisine Dayalı Temel İhtiyaçların Karşıllanması Arasındaki İlişki, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar, 11(2), 151-168.
- Genç, G. (2007). Genel Liselerde Akran Zorbalığı Ve Yönetimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Güven, F. (2015). Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Yapmaları İle Zorbalığa Maruz Kalmalarının, Cinsiyet, Anne-Baba Eğitimi, Sosyoekonomik Düzey Ve Empati Eğilimi Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi, Mersin.
- Hilooğlu, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordama da Sosyal Beceri Ve Yaşam Doyumunun Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Hilooğlu, S. ve Önder, F. C. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Zorbalığı Yordama da Sosyal Beceri ve Yaşam Doyumunun Rolü, *İlköğretim Online*, 9(3), 1159-1173.

- Kanat, M. (2015). Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve SporDersi Alma Düzeylerine Göre ZorbaDavranışları İle Temel DeğerDüzeylerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2008).Öğrenci, Veli ve Öğretmen Gözüyle ilköğretim Okullarında Yaşanan Zorbalık, *Elementary Education Online*, 7(2), 485-495.
- Kılıç, A. K. ve Ayşe, A. (2013). MEB Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri ve Öz güven Arasındaki İlişki, VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı II Sakarya Üniversitesi Yayınları No: 95, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları No: 6, s.23-28.
- Kocaşahan, N.(2012). Lise Ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sanal Zorbalık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Malkoç, T. ve Ceylan, F. (2010).Orta Öğretim 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve ZorbalıklaBaşetme Düzeyleri Arasındaki İlişkide Müzik Eğitiminin Önemi, İconte International Conference on New Trends in Educationand Their Implications11-13 November, 2010 Antalya-Turkey.
- Öztürk, N. , Atlı, A. ve Kutlu, M. (2014).Ortaokul Öğrencileri Arasındaki ZorbalıkOlaylarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı / Cilt. 15, Sayı. 3.
- Sarıbeyoğlu, S. (2007). Lise Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı İle Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, M. ve Sarı, S. V. (2010). Ergenlerde Görülen Zorbalık Eğiliminin Bilişsel Çarpıtmalar Ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarla İlişkisi, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 20,Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
- Tezcan, M. (2011). Sanat sosyolojisi, Anı yayıncılık, Ankara.
- Totan,T. ve Kabakçı, Ö. F.(2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde SosyalDuygusal Öğrenme BecerilerininZorbalığı Yordama Gücü, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), s: 575-600.
- Yolcu, E. (2015). Sanat İklimi, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.